

ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

PRACTICAL-ORIENTED APPROACH IN PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS OF UKRAINE

У статті доведено, що ефективним засобом формування професійно компетентних педагогів є практико-орієнтований підхід до організації освітнього процесу у закладі вищої освіти. Підкреслено, що особливе значення в підготовці майбутніх викладачів має вивчення методичних дисциплін, які сприятимуть формуванню у студентів низки методичних компетенцій. Саме вони створюють можливості залучення студентів до практичної професійної діяльності через максимальне наближення до реальних умов майбутньої професії.

Категорія «практико-орієнтований підхід» у професійній підготовці розглядається як засіб орієнтації навчального процесу на кінцевий результат; як вид навчання, метою якого є формування в учнів професійних компетенцій, набуття практичного досвіду професійної діяльності.

У статті розглянуто теоретичні та практичні аспекти використання workshop у процесі професійної підготовки, що характеризується інтенсивною групою взаємодією, використанням наявного життєвого досвіду, отриманням динамічного знання та точковою тематичною спрямованістю, це робить його дієвим засобом формування професійних компетентностей. Обґрунтовано розумне поєднання фундаментальної освіти та професійної підготовки через проєкт «Еразмус+» ITE-VET 2016–2018 *Improving teacher education for applied learning in the field of vocational education, введення в навчальний план магістратури за спеціальністю «Освітні, педагогічні науки» нових дисциплін, які формуватимуть у майбутніх викладачів закладів вищої освіти низку компетентностей, загальних і спеціальних / фахових. Представлено завдання, що передбачають і розвиток дослідницьких якостей молодих науковців, що, у свою чергу, слугують ланкою між різними видами практик (науково-дослідна, виробнича (асистентська) тощо) та написанням дипломної роботи на другому освітньому рівні вищої освіти.*

діяльність, проєкти, підготовка магістрів, майбутні викладачі, заклад вищої освіти.

The article proves that an effective means of forming professionally competent teachers is a practice-oriented approach to the organization of the educational process in ZVO. The special place of preparation of future teachers is underlined by studying of methodical disciplines which will promote formation at students of a number of methodical competences. They create opportunities to involve students in practical professional activities through the maximum approximation to the real conditions of the future profession.

The category of "practice-oriented approach" in training is considered as a means of orienting the educational process to the end result; as a type of education, the purpose of which is the formation of students' professional competencies, gaining practical experience of professional activity.

The article considers theoretical and practical aspects of using a workshop in the process of professional training, characterized by intensive group interaction, use of existing life experience, dynamic knowledge and point thematic focus, and this makes it an effective means of forming professional competencies. Reasonable combination of basic education and professional training through the project Erasmus+ ITE-VET 2016–2018 *Improving teacher education for applied learning in the field of vocational education, introduction into the curriculum of master's degree in «Educational, pedagogical sciences» new disciplines will form in future teachers of higher education institutions a number of competencies, including general and special (professional). There are tasks that involve the development of research qualities of young scientists, which, in turn, serve as a link between different types of practices (research, production (assistant), etc.) and the writing of the thesis at the second level of higher education.*

Key words: practice-oriented approach, professional competencies, professional activity, projects, preparation of masters, future teachers, institution of higher education.

УДК 37.011 + 378.147
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/34-1.2>

Стражнікова І.В.,

докт. пед. наук, професор,
професор кафедри педагогіки
та освітнього менеджменту
імені Богдана Ступарика
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Постановка проблеми в загальному вигляді.

У контексті реформування системи освіти України потребує оновлення і професійна підготовка майбутніх викладачів у закладах вищої освіти. Адже сучасне суспільство потребує компетентних фахівців не тільки з високим рівнем знань, а й із практичними вміннями, здатністю реалізувати теорію у практичній діяльності, виконувати свою професійну діяльність у нових соціально-економічних умовах. Тому велике значення в підготовці майбутніх викладачів має вивчення методичних дис-

циплін, які сприятимуть формуванню у студентів низки методичних компетенцій, зокрема організаційних, проєктувальних, комунікативних, діагностичних, дослідницьких і технологічних.

Однак традиційна методична підготовка передбачає насамперед засвоєння системи методичних знань, а згодом – вироблення методичних умінь. Навчання студентів у сучасних українських ЗВО надто теоретизоване, повною мірою не використовуються можливості практичної підготовки студентів, мало уваги приділяють професійно орієн-

тованим завданням і, як наслідок, матеріал, який опановують студенти, відірваний від життя, від практико-орієнтованого спрямування, а на практичних заняттях рідко обговорюються проблеми й аналізуються ситуації з реального освітнього процесу. Водночас кінцевим продуктом професійної підготовки в закладах вищої освіти є формування достатнього рівня професійно-педагогічної культури майбутнього викладача, що дасть йому змогу успішно здійснювати самостійну практичну діяльність у ЗВО різних рівнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Особливості впровадження практико-орієнтованого підходу в підготовці фахівців різних галузей і напрямів вивчали Р. Аджимулаєва, О. Горєлов, С. Грищенко, Н. Кисель, М. Корешкова, О. Котикова, І. Міщерякова, Н. Матюшенко, І. Мінервін, С. Абрамова, Є. Бояров, О. Ломов, О. Стахієва, І. Пальшкова, А. Пригодій, О. Сазанова; практико-орієнтоване навчання в закордонних країнах досліджували С. Бобраков, Ю. Новікова, Л. Павлова й інші; практико-орієнтовані технології розглядали Н. Байдикова, Л. Вітвицька, О. Ігна, І. Ісаєв, Т. Парфьонова, Т. Попова, А. Рижков, А. Смирнова, Є. Шиянов та інші.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що категорію «практико-орієнтований підхід» у професійній підготовці розглядають як засіб орієнтації навчального процесу на кінцевий результат – конкретизовані дії, засвоєні студентами у вигляді досвіду під час роботи з навчальною інформацією, що дозволяє у процесі професійної підготовки моделювати предметний зміст фахової діяльності та забезпечувати умови трансформації навчальної діяльності студента у професійну діяльність фахівця. Основним засобом реалізації практико-орієнтованого підходу є відповідні завдання, а неодмінною умовою їх застосування – розроблення коректних умов для розв'язання цих завдань. Тому впровадження практико-орієнтованого підходу передбачає створення науково-педагогічними працівниками середовища, у якому студенти могли б проявити і реалізувати власний інтерес до пізнання, зробити його усвідомленою потребою в саморозвитку та професійній адаптації. Реалізувати практико-орієнтований підхід можна через створення студентами практико-орієнтованих проєктів, які є результатом індивідуальної або колективної діяльності, що є проявом розумного балансу між академічною і прагматичною складовими частинами професійної підготовки.

Мета статті – обґрунтування особливостей застосування практико-орієнтованого підходу в підготовці майбутніх науково-практичних працівників.

Виклад основного матеріалу. Загалом науковці практико-орієнтований підхід характеризують як вид навчання, метою якого є формування у студентів професійних компетентностей, набуття

практичного досвіду професійної діяльності. Так, І. Калугіна зазначає, що сутність практико-орієнтованого навчання полягає в побудові навчального процесу на основі єдності емоційно-образного та логічного компонентів змісту; набуття нових знань і формування практичного досвіду їх використання під час вирішення життєво важливих завдань і проблем; емоційного й пізнавального насичення творчого пошуку учнів [1]; І. Пальшкова розглядає як «сукупність теоретико-методологічних положень», що дає змогу розуміти «практичну діяльність учителя як суб'єкт-об'єктну взаємодію, наслідком якої є зміни не тільки в об'єктному довкіллі, а й у самому суб'єкті», а соціальна дійсність постає як сукупність людських практик (уміння, навички, способи дії, звичаї) [3]; Є. Пост визначає практико-орієнтований підхід як орієнтацію змісту і методів педагогічного процесу на формування в майбутніх фахівців практичних навичок роботи [4].

Отже, основа практико-орієнтованого підходу в освіті – це розумне поєднання фундаментальної освіти та професійної підготовки. На нашу думку, одним із важливих підходів до практико-орієнтованого навчання є створення в закладі вищої освіти практико-орієнтованого середовища, максимально наближеного до майбутніх посадових обов'язків, професійних вимог та обставин. Саме тому, згідно з умовами проєкту «Еразмус+» ITE-VET 2016–2018 Improving teacher education for applied learning in the field of vocational education, у навчальний план магістратури за спеціальністю «Освітні, педагогічні науки» (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника) було введено низку дисциплін та розширено кількість годин на практику. Вивчення даних дисциплін мало на меті формування в магістрів низки компетентностей, загальних (здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатність вчитися і бути сучасно навченим, до критичного осмислення проблем у навчанні та/або професійній діяльності та на межі предметних галузей, діяти соціально відповідально і свідомо, генерувати нові ідеї (Soft skill), до управління комплексними діями або проєктами, відповідальність за ухвалення рішень у непередбачуваних умовах тощо), спеціальних / фахових компетентностей (здатність виявляти потенційні зв'язки освітньої теорії, освітньої політики та практики, розуміння цілей і особливостей освітніх систем, обізнаність із різними контекстами, у яких може відбуватися навчання, здатність керувати освітніми практико-орієнтованими проєктами, здійснювати ефективну організацію освітнього процесу у ЗВО на основі знань теорії та практики організації освітніх систем, основних вимог до професійної діяльності педагога, викладача тощо).

Для прикладу більш детально зупинимось на розгляді дисципліни «Інноваційні технології в

роботі куратора академічної групи», яка входить до циклу дисциплін вільного вибору студента навчального плану. Її мета – ознайомити магістрантів із специфікою роботи куратора академічної групи, інноваційними технологіями виховання у вищій школі, з методикою вивчення мікроклімату у студентському колективі; сформувати практичні вміння щодо реалізації у вищій школі різних видів форм і методів проведення виховної роботи та навчальних занять. Дана навчальна дисципліна покликана сприяти опануванню магістрантами інноваційних технологій у системі виховної роботи зі студентами, розвитку професійного мислення, готувати до усвідомленого опанування професійних умінь та навичок, необхідними для ефективної роботи куратора у вищих освітніх закладах. Предмет розрахований на вже сформовані знання студентів із навчальних дисциплін: загальні основи педагогіки, теорії виховання, психології, методик викладання окремих навчальних дисциплін, філософії та методики виховної роботи. Вони є теоретичною базою для подальшого опанування методів пізнання, логіки дослідно-педагогічного процесу, досвіду практичної-педагогічної діяльності.

Програма навчальної дисципліни передбачає вивчення низки тем, основна мета яких полягає в підготовці магістрів, майбутніх викладачів ЗВО, до роботи академнаставника, їхньої готовності та вміння використовувати інноваційні технології в освітньому процесі («Професійна діяльність педагога в організації навчально-виховного процесу», «Специфіка виховної роботи в академічній групі», «Академнаставник, студентської групи», «Інноваційні педагогічні технології у ЗВО», «Методико-психологічне забезпечення роботи кураторів»). У процесі підготовки до практичних/семінарських занять та під час самостійної роботи магістрам пропонуються творчі завдання, спрямовані на розвиток у них нестандартного мислення, ініціативності, креативності.

Крім того, завдання передбачають і розвиток дослідницьких якостей молодих науковців, які, у свою чергу, зв'язують різні види практик (науково-дослідна, виробнича (асистентська) тощо) та написання магістерської роботи. Наприклад: розробіть методикою вивчення мікроклімату в колективі; розробіть план виховної роботи куратора на семестр; розробіть модель виховного заходу зі студентами; створіть концептуальну модель індивідуальності педагога; розробіть структуру педагогічної технології; розробіть понятійний апарат технології «Створення ситуації успіху»; змодельуйте бесіду зі студентами першого року навчання, які проживають у гуртожитку; розробіть глосарій колективних

творчих справ («Портфель куратора»); розробіть критерії оцінки творчих можливостей студентів і оцінки рівня їхньої сформованості тощо.

Теми в навчальному процесі можуть змінюватись завдяки аналізу найбільш типових професійних проблем із подальшим виявленням цікавих для студентів тем за результатами опитування. Такий підхід до вибору тематики суттєво підвищує цінність, наприклад, workshop як методу практико-орієнтованого навчання, оскільки ґрунтується на виявленні реальних проблем у сфері професійної підготовки за конкретним фахом [2]. У таких навчальних заняттях брали участь і студенти – учасники проекту «Еразмус+» IPE-VET 2016–2018 Improving teacher education for applied learning in the field of vocational education (м. Валенсія, Констанц).

Водночас можна говорити про виникнення проблеми невідповідності майбутніх магістрів до роботи зі студентами під час освітнього процесу у зв'язку з тим, що у процесі підготовки бакалаврів не на всіх спеціальностях студенти вивчають дисципліни психолого-педагогічного циклу («Педагогіка», «Педагогічна майстерність», «Педагогічна конфліктологія», «Моделювання освітньої та професійної підготовки фахівця»), не всі проходять педагогічну практику.

Висновки. Отже, застосування практико-орієнтованого підходу у процесі професійної підготовки надає їй найголовнішої цінності – студенти отримують досвід майбутньої фахової діяльності, що створює відповідний рівень їхніх компетентностей, змінює акцент у навчальній діяльності студентів, скеровує їхні дії на інтелектуальний та фаховий розвиток завдяки зменшенню частки репродуктивної діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Калугина І. Образовательные возможности практико-ориентированного обучения учащихся: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Екатеринбург, 2000. 20 с.
2. Майковська В., Юрко І. Workshop як інструмент практико-орієнтованого навчання і методико-технологічний засіб формування підприємницької компетентності. Молодь і ринок. 2019. № 2 (169). С. 116–122.
3. Пальшкова І. Формування професійно-педагогічної культури майбутнього вчителя початкової школи: практико-орієнтований підхід: автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. Одеса, 2009. 44 с.
4. Post E.-M. Der Einsatz von handlungs-, erfahrungs- und erlebnisorientierten Methoden in der Lehrerinnen- und Lehrerfortbildung von pädagogischen Führungskräften zur Initiierung von Lernen. Studien zur Verknüpfung von Erfahrung, Reflexion und Transfer / Eva-Maria Post. Leipzig : Univ. Dass, 2010. 791 s.